

**OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐA-
ÁITTARDEADDJI**

JAHKEMUITALUS
2018

Jahki 2018 lei muhtunlágan superjahki min doaimmahahkii. Mitalus lei stuorra rahčamuš, muhto ollu eará dāhpāhuvai dan lassin. Leimmet mielde mánnggain dāhpāhusain ja dagaimet kampánja ovttas Olmmošvuoigatvuođaguovddážiin (Ihmisoikeuskeskus) lámis olbmuid barggolašvuođa buorideami ovdii. Dát kampánja lihkostuvai bures. Oppa doaimmahaga bargoveahka ánsšáša hui stuorra giitosa sin dahkan barggus! Dat ii leat álo álki, muhto mii geahččalat dahkat min buoremusa.

SISDOALLU

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji	4
Ovdasátni.....	5
Easttahisvuohta ii mávsse mearihemiid, muhto vealaheaddji doaladumit šaddet divrrasin.....	6
Vuossárga gullá buohkaide – kampánja lámis olbmuid bargoeallima	
ovttaveardásašvuoda buorideami várás	9
Rasismma ja ovdagáttuid caggamii dárbbášuvvo beaktilis álbmotlaš prográmma	10
Nazistaid roahkkeruossaleavga čájeheapmi almmolaččat lea gildojuvvon	12
Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji áššehasstatistihkat 2018.....	14
Dahkujierpmi geavaheamis mearkkašahhti riska dagahit vealaheami	16
Ovttaveardásašvuoha viessomárkaniin buoriduvvo skuvlemiin	18
Vealaheapmi ja ovdagáttut eastadit lihcadeamis dahje oassálastimis valástallansearvi	
doaimmaide.....	20
Lámis valástalliid iežasvásttut čujuhedje lápmásiid valástallama ovttaveardásašvuodahástalusaid	21
Ahkevealaheapmi spesiálajeagárvuolleoffisearaid rekryteremis	23
Oppalašodastusain soahtebálvalus ovttaveardásabbon	24
Mánnggabealagut media – buoret media	25

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji ovddida ovttaveardásašvuoda ja váldá beali vealahepmái. Áittardeaddji lea iehčanas ja iešrádalaš virgeoapmahaš.

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji beallái sáhtta jorgalit, jos lea vásihan dahje áican vealaheami agi, duogáža, riikkavulošvuoda, giela, oskkoldaga, nana jáhku, oaivila, politihkalaš doaimma, ámmátovttastusdoaimma, bearašgaskavuođaid, dearvvasvuođadili, lámisvuoda, seksuála orientašuvnna dahje eará siva vuođu, mii laktása olbmui. Áittardeaddji bargguide gullá maiddáid daid joavkkuid vuoigatvuođaid ja sajádaga ovddideapmi, main lea várra šaddat vealahuvvot. Dasa lassin áittardeaddji bearráigeahččá olgoriikalaččaid riikkas eretbidjama ja doaibmá álbmotlaš olmmošgávperaporterejeadjin.

Geavadis ovttaveardásašvuodaáittardeaddji bargu lea ovdamearkka dihte rávven, ovttaskas dáhpáhusaid čielggadeapmi, soabalašvuoda ovddideapmi, skuvlen, dieđu čoaggin, lálkaásahepmái ja eiseválddiid meannudanvugiide váikkuheapmi sihke vuoigatvuođalaš veahkeheapmi. Áittardeaddji barggut ja vuoigatvuođat leat girjejuvvon ovttaveardásašvuodáláhkii ja lálhkii ovttaveardásašvuodaáittardeaddjis.

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji dehálamos bargoneavvu lea ovttaveardásašvuodáláhka, mii ođasmuvai 1.1.2015.

Sohkabeallái dahje sohkaabealleidentitehtii laktáseaddji vealaheami gieđahallá dásseárvuáittardeaddji.

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji gullá vuoigatvuođaministeriija hálddahussuorgái.

OKTAVUOĐADIEĐUT:

Šleadgapoasta (áššehasbálvalus ja girjenkantuvra):
yvv@oikeus.fi

Bargoveaga šleadgapoasta:
ovdanamma.sohkanamma@oikeus.fi

Virgeoapmahašalmmuhusat:
yvv.ilmoitukset@oikeus.fi

Media:
viestinta.yvv@oikeus.fi

POASTAČUJUJUS:

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
PL 24
00023 Valtioneuvosto

TELEFONNUMMIRAT:

Áššehasbálvalusnummir:
0295 666 817 (Telefongoziheapmi árgan 10–12)

Molssa: **0295 666 800**
Mediaoktavuođaváldimat: **0295 666 813**
Fákša: **0295 666 829**

Internet: www.syrjinta.fi
Twitter: [@yhdenvertaisuus](https://twitter.com/yhdenvertaisuus)
Facebook: www.facebook.com/yhdenvertaisuus
Instagram: [@yhdenvertaisuusvaltuutettu](https://www.instagram.com/yhdenvertaisuusvaltuutettu)
LinkedIn: [yhdenvertaisuusvaltuutettu](https://www.linkedin.com/company/yhdenvertaisuusvaltuutettu)

Ovdasátni jahkemuitalus 2018

Jahki 2018 lei riikkabeaimuitalus ja hki. Álgogagi gárvvisteimmet mitalusa loahpalaš hápmái ja cuonomanu álggus rámis luohpadeimmet dan ovdaolbmui. Mitalusa smiehtamušvájagoddin doaimmai bargoeallin- ja dásseárvovájagoddi ja dan lassin mitalus sáddejuvvui lánka-, hálldahus- ja sosiála- ja dearvasvuodavájagottiide cealkinláhka. Mitalus lei viiddes geahčastat min bargui dálá ovtaveardásašvuodálaga fámusorruma dahjege ovddit golmma jagi áiggis sihke analysa ovtaveardásašvuodálaga doaibmivuodas. Danin mii leat guodđán dán min jahkemuitalus analysa eret ja lokten ovdan muhtin jagi 2018 lihkestuvvamiid viiddes bargosuorggisteamet. Min ovdanbuktin vealahandáhpáhusain fitnašuvve čovdosat ovtaveardásašvuodálaga tulkomis nu ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegottis go duopmostuoluin. Olgoriikalaččaide guoski áššiin ja olmmošgávpeáššiin bargu fokuserejuvvui ođđa strategijja vuodul eanet struktuvrraide guoski váikkuheapmái. Riikkas eretbidjama bearráigeahčču dahkkojuvvui viidásut joavkkuin go goasge ovdal.

Riikkabeaimuitalus lea lunddolaččat sátnedávkilit oaivvilduvvon riikkabeivviide, muhto ávkkestalaimet mitalusain viidásit maiddái váikkuhanbarggusteamet. Mitalus attii ollislaš ipmárdusa čanusjoavkkuide midjiide boahhti oktavuodaváldimiin ja dan bokte vealaheami sierra hámiin. Mitalusas lei ávki ovtaveardásašvuodáláhkii guoski skuvlemis, ja eandalit dat buvttii ovdan váilevuodaid nu ovtaveardásaš meannudeamis go dorvobáikeohcciid dahje olmmošgávppi oaffariid vuoigatvuodaid ollašuvvamis. Nákkimet adnit ávkin mitalusa ja dan sisttisdoallan materiála maiddái riikkaidgaskasaččat erenomážit go deaivvaimet riikkaidgaskasaš bearráigeahččoorgánaid ovdamearkka dihte Eurohpa rádis.

Njukčamánu 1 beaivve 2019 riikkabeaivvit dohkkehii guhtta celkosa sisttisdoalli bealiváldima min mitalusas TyV:a smiehtamuša vuodul dievasčoahkkimis erenomáš bohtosiin jienaiguin 162-14. Vuorddekeahttá nannosamos doarjja bođii min ávžžuhussii, ahte báhtareaddji sajádaga ja sekundára suodjesajádaga ožžon bearašovttastanohcamušaide

ii heivehuvvo áigáiboahhtineaktu. Stáhtaráđđi – ođđa ráđdehus – berre válmmaštallat dárbbaslaš lánkaásahannuppástusaid dan sihkkarastima várás. Muđuige min ávžžuhusaide addojuvvui nana doarjja. Riikkabeivviid bealiváldimat čujuhit, ahte min bargu adnojuvvo árvvus, ja nu min strategijja go linjemiid atnet rivttesláganin.

Vájagottiid cealkámušat ja smiehtamuš adde midjiide buori vuodu válmmaštallat ráđdehusprográmmaulbmiliid rievddadan- ja ovddidandárbbuin ovtaveardásašvuoda ja olmmošvuoigatvuodaid nannema várás suoma servodagas. Mitalusa ávžžuhusaide lassin sávvat ráđdehusas rasismma vuostásaš mánggahálldahuslaš doaibmaprogramma sihke konkrehtalaš doaimmaid lámis olbmuid vuoigatvuodaid ja easttahisvuoda nannema várás. Dál vuorddašat, makkár prográmma vuodu ala ráđdehus álgá boahhtevuoda hukset.

Jahki 2018 lei muhtunlágan superjahki min doaimmahakkii. Mitalus lei stuorra rahčamuš, muhto ollu eará dáhphuvai dan lassin. Leimmet mielde mángggain dáhphusain ja dagaimet kampánja ovtas Olmmošvuoigatvuodaguovddážiin (Ihmisoikeuskeskus) lámis olbmuid barggolašvuoda buorideami ovdi. Dát kampánja lihkestuvai bures. Oppa doaimmahaga bargoveahka ánsása hui stuorra giitosa sin dahkan barggus! Dat ii leat álo álki, muhto mii geahččalat dahkat min buoremusa.

Kirsi Pimiä

Ovtaveardásašvuoda-áittardeaddji

Easttahisvuolta ii mávsse mearihemiid, muhto vealaheaddji doaladumit šaddet divrrasin

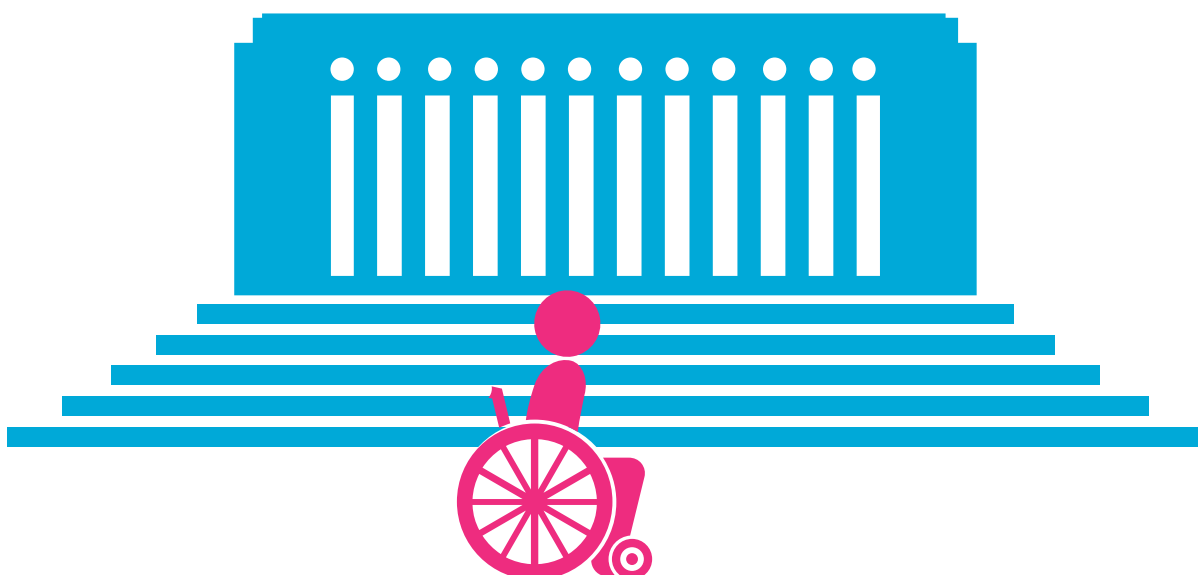
Govahala ahte lihkadat juvlastuolui. Vai beasašit ruoktot, mii lea geardedálus, dálu olggobeallái galggašii bidjat njejjaldaga. Dát lea tehnikkalaččat áibbas vejolaš, muhto dállofitnodatsearvi vuosttilda garrasit iige mieđa njejjaldaga bidjamii, vaikko giinu eará mávssášii. Dállofitnodatsearvi stivrra mielde njejjaldat rommuda dálu julggabeale. Duohtamuitalus.

Govahala ahte stuđeret universitehtas. Muhtun logaldatsáliide lea easttahis beassan, nuppiide fas ii beasa juvlastuolui. Bivddát logaldalli lonuhit plánejuvvon sále easttahis sálii, vai sáhtášit oassálastit logaldallamii. Logaldalli biehttala sirdimis logaldallama. Loahpa loahpas du ustibat gupot du sálii, vai sáhtát oassálastit. Duohtamuitalus.

Lámisvuolta lea dábálamos vealahanágga, man geažil áittardeaddjái váldojuvvo oktavuolta. Ain ovtaveardásašvuodaáittardeaddji barggus bohtet ovdan mánggalágan váttisvuodát, mat laktásit easttahisvuoda ja olahahhtivuoda váilevuodaide. Áittardeaddji atná guovddášáššin lámis olbmuid iešmearridanvuoigatvuoda gudnejahttima ja ovtaveardásašvuoda dievas ollašuhhtima servodagas nu struktuvrrain go doaladumiinge. Dálá atmosfeara lea okta guovddáš ášši lámis olbmuid deaividan váttisvuodaide duohken.

Muhtun gávpogis ii beassan iehčanasat juvlastuolui bolesii, Áel:ii, vearrodoaimmahakkii, bággobearrandoaimmahakkii dahje bargo- ja ealahusdoaimmahaga bálvalančuoggáide. Go ovtaveardásašvuodaáittardeaddji válddii beali áššái, dahkkojuvvojedje virgedáluin divvum: vuolidedje njejjaldagaid, govddidedje olgouvssaid, válde gaskauvssaid eret sihke bidje elektrovnnalaš uksabielluid. Dasa lassin áittardeaddji lea ovddidan semináraid easttahisvuoda ja muhtun dáhpháhusas skuvlii skáhppojuvvojedje njejjaldagat, vai oahppi váhnen, gii geavahii juvlastuolu, sáhtii oassálastit dilálašvuodaide skuvllas. Ássama oasil áittardeaddji ráddádalai giđđat 2018 soahpamuša uhcán lámis olbmuid, geat ledje guovtti jagi áigge seamma (gávpoga oamastan) láigodállofitnodatsearvi máksán čielgasit alladut láiggu go dat ássit, geain ii leat doaibmahehttehus.

Okta ášši, mii orro boahhtimin ovdan ain dávjjibut, lea dállofitnodatserviidd easttalašvuolta ássiidasas. Livččii sivva duodalaččat árvvoštallat ovtaveardásašvuodalága miehtangeatnegasvuoda viiddideami ainjuo muhtun muddui guoskat maiddái dállofitnodatserviidd. Váttisvuodát leat boahhtán ovdan ovdamearkka dihte šleatgamopedaid seailuheamis, dilsivuodas mieđihit lápmásiidbálvalusaide lobiid dahkat nuppastusbargguide sihke hissaid divvumii laktaseaddji meannudanvugiin.

Ovttaveardásašvuodááittardeaddji oažžu váidalahtti gal ain mánnosaččat oktavuodaváldimiid áššiin, mat laktásit dasa ahte biehttaluuvvo addimis lámis olbmuide bálvalusaid dahje lámis olbmuid bálvalusaid doaimmakeahtes meannudanvugiide. Dán lága diliin áittardeaddji doaibmavejolašvuodát leat uhcán: vuosttas vuohki oažžut vuoigatvuodáid is lea ohcat nuppástusa mearrádussii geavahemiin dábálaš nuppástusohcanvugiid. Vuohki, man áittardeaddji lea bastán dáid diliin geavahit, lea cealkámuša addin duopmostullui ovttaveardásašvuodálaga 27 §:a vuodul. Ovttaveardásašvuodááittardeaddji addin cealkámušain, main áittardeaddji lea oaidnán ovttaveardásašvuodálaga rihkkojuvvot, leamašan mihtilmasat gažaldat maidái lápmásiidbálvaluslaga boastto dulkomis dahje ainjuo biehttaleamis addit govttolaš miehtamiid mearrádusdahkamis. Ovdamearkka dihte ovtta dáhpháhusas gielda buhttii ovttaveardásašvuodááittardeaddji ovttaveardásašvuodálaga 27 §:a vuodul addin cealkámuša manjá lossaváttot olbmui su persovnnalaš veahkkebargiidda hotealla- ja mátkegoluid šluhttejuvvon olgoriikka mátkki oasil. Mátki lei šluhttejuvvon, go lossaváttot olmmoš buohccái fáhkka aiddo ovdalaš mátkki. Gielda lei álgoálggus mieđihan olbmui vuoigatvuodá geavahit veahkkebargiid dán mátkkis.

Lámis olbmuid eallinagi
bálvalusaid, nugo
ássanbálvalusaid dahje
tulkonbálvalusaid,
háhkanmeannudanvuogi
ii berre guođđit
háhkanovttadagaid dahjege
gielddaid, eanagottiid
dahje ovdamearkka dihte
Álbmotealáhatlágádusa
guorahallama vuollái.

Äittardeaddji oainnu mielde Áel:a skuvlamátkedoarjalága galggašii dán oasil ođadit, amas lossaváttot oahppiid ovttaveardásašvuotta báhcit ovttaskasdáhpáhusas dahkanláhkai govttolaš miehtamiid duohkai.

Láhkaásahemi mielde gielddat eai dárbbas gilvalahttit lámis olbmuid guhkesáiggebálvalusaid. Bálvalusaid ii leat bággu gilvalahttit goit dihto jahkegaskkaid eaige gielddat dárbbas gilvalahttit daid hálbbimus vejolaš hattiin. Gielddat sáhttet buvttadit bálvalusaideaset ieža. Gilvalahttin goit dāhpāhuvvá. Dat, ahte bálvalusfáli molsašuvvá dāvjá, váttásmahtta lámis olbmo vejolašvuodaid váikkuhit iežas ássandiliide. Lámis olmmoš ii maddái sáhte váikkuhit dasa, gilvalahttago aiddo su ássangiella bálvalusaid vai ii. Lámis olbmuid eallinagi bálvalusaid, nugo ássanbálvalusaid dahje tulkonbálvalusaid, háhkanmeannudanvuogi ii berre guođđit háhkanovttadagaid dahjege gielddaid, eanagottiid dahje ovdamearkka dihte Álbmotealáhatlágádusa guorahallama duohkai.

ÁITTARDEADDJI GULLAN RIEVTTIS

Áittardeaddjái galgá ovtaveardásašvuodálaga heiveheapmái guoski riekteáššis várret vejolašvuoda gullamii ovtaveardásašvuodálaga 27 §:a mielde. Dát cealkámušat laktásit dájvja ovtaveardásašvuodáláhkaásaheami tulkomii. Áittardeaddji lea maiddái geavahan vuoigatvuodas cealkit riekteáššiin, main lea geahčaluvvon ovttaskas dáhpáhusa lassin ovddidit viidasabbot ovtaveardásašvuoda. Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji lea duopmostuoluide ja áššáskuhtiide addin cealkámušain gidden fuopmášumi maiddái ovtaveardásašvuodálagas meroštallon buhtadusa mearrái. Ovddit vuoigatvuodageavadis čuovvumušat eai álo leamaš doarvái beaktilat, váruheaddjit ja rivttes gaskavuodas daguiguin. Dálá ovtaveardásašvuodálaga oasil vuoigatvuodageavat lea vel uhcán, muhto vuordámušat beaktilis čuovvumušain leat allagasas.

Jagis 2018 áittardeaddji attii oktiibuot 24 cealkámuša áššáskuhtiide ja duopmostuoluide ovtaveardásašvuodálaga 27 §:a vuodul. Dáin bealli, 12 addojuvvui áššáskuhtiide, 3 gearretrivttiide, 5 hálldahusrivttiide ja 4 alimus hálldahusriektái.

27§ Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji gullan

Duopmostuollu galgá dán lága heiveheapmái guoski áššis, mii lea dan giedahallamis, várret ovtaveardásašvuodaáittardeaddjái vejolašvuoda gullamii daid osiin go ášši gullá áittardeaddji doaibmaváldái. Áššáskuhti galgá ovdal áššáskuhttima rihkuslaga 11 logu 11 §:s oaivilduvvon rihkkosis várret áittardeaddjái vejolašvuoda gullamii.

Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji celkkii alimus hálldahusriektái áššis, mas lei gažaldat badjedási oahppi, guhte vázzá skuvlla ahtanuššamis ádjánan ja lámis oahppiid veajuiduhtti oahpahusa joavkkus, vuoigatvuodas nuvtá skuvlavuojiheapmái maiddái, jos skuvlabeaivi gaskkalduvvá oahppi iežas sivaidda geažil. Hálldahusriekti lei ovddit mearrádusastis gávnahan, ahte áššis ii lean meannuduvvon ovtaveardásaš meannudeami dahje vealahangildosa vuostá iige áittardeaddjái galgan várrejuvvot dilálašvuohta gullamii. Áittardeaddji giddii alimus hálldahusrievtti fuopmášumi dasa, ahte dáhpáhusas vuoddoohpahuslaga bálddas galggai heivehit ovtaveardásašvuodálaga ja erenomážit dán lága 15 §:a, mii geatnegahtá skuvlema ordnejeaddji dahkat guđege dilis dárbbášlaš govttolaš miehtamiid, vai lámis olmmoš sáhtá ovtaveardásaččat earáiguin oažžut skuvlema.

Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji celkkii Nuorta-Suoma hálldahusriektái áššis, mas lei gažaldat dan guorahallamis, leigo olmmoš vealahuvvon go universitehta ii lean miehtan mieđihit sutnje stuđeremii guoski sierraordnemin vuoigatvuoda čadahit oasi dutkosii gullevaš hárjehallamis stuđerembáikegotti sajis ruokto báikegottistis. Áittardeaddji giddii hálldahusrievtti fuopmášumi universitehta geatnegasvuhtii ovddidit ovtaveardásašvuoda ja ollašuhhtit govttolaš miehtamiid, maid lámisin gehččojuvvon olmmoš lei bivdán.

VOOSSÁRGA GULLÁ BUOHKAIDE – KAMPÁNJA LÁMIS OLBMUID BARGOEALLIMA OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐA BUORIDEAMI VÁRÁS

Čakčat 2018 ovtaveardásašvuodááittardeaddji ordnii ovttas Olmmošvuoigatvuođaguovddážiin kampánja "Vuossárga gullá buohkaide". Kampánjas muittuhuvvo, ahte oasálašvuohta bargoeallimii gullá buohkaide. Kampánjasisdoalut ožžo buori vuostávdima sosiálalaš medias. Sisdoalut čájehuvvojede suomelaččaide sullii 500 000 geardde ja dat olahedje viidát olbmuid. Yle kampánjai laktáseaddji ođđasa lohkkimearri lei 1 miljovdna ja Helsingin Sanomat -aviissas áššedovdičállosa (vieraskynäkirjoitus) lohkkimearri lei 773 000.

Lámis olbmui lea bargoeallima olggobealde sullii 80 %. Bargguiduvvándassi lea heittot skuvlendási ektui: sullii 60 %:s olbmui, geain lea doaibmaráddjehus, lea gaska- dahje alladási skuvlejupmi. Bargguiduvvama eastagat leat earet eará bargoadiid dieđu vátnivuotta doarjagis, mii lea oazžumis, sihke ovdagáttut lámis olbmuid bargonávccain ja čehppodagas.

Lámis olbmuid oidnet menddo dávjá oassebargonávccalažžan ja dan čuovggas, ahte sin bargguiduvvan gáibidivččii ollu ekonomalaš doarjjadoaimmaid bargoadiid bušeahtas. Duođalaččat mánggat lámis olbmot leat čeahpi, alladit skuvlejuvvon sihke dievasit bargonávccalaččat sin skuvlema vástideaddji bargguide. Jos lámis bargi dárbbáša bargobáikái nuppástusbargguid dahje eará veahki, lea dasa oazžumis stáhta doarjja joga bargo- ja ealahusbálvalusain, Áel:s dahje gieldda lápmásiidbálvalusas.

Sosiála- ja dearvasvuodaministeriija mielde 1,9 miljovdna bargoahkásaš suomelaččas lea miinu guhkesáiggebuozalmas dahje váddu. Sis 600 000 árvvoštallet dan váikkuhit bargoseaset ja bargguiduvvanvejolašvuodaide.

Dearvasvuoda ja buresveadjima lágádusa mielde Suomas bargoahkásaččaid lápmásiidovdduid ožžot 241 000 olbmo. Mearri vástida 7 proseantta bargoahkásaččain.

Olmmošvuoigatvuođaguovddáža ja Lápmásiidforuma (Vammaisfoorum) jagis 2018 dahkkon jearahallama mielde lámis olbmui (n=2022) lea bálkábarggus 14 proseantta. Vástideaddjiin ollesáigásaš ealahagas lea 43 proseantta.

Dearvasvuoda ja buresveadjima lágádusa mielde doaibmaráddjejuvvon olbmui sullii 60 proseanttas lea gaska- dahje alladási skuvlejupmi. Veahkadagas, mas eai leat doaibmaráddjehusat, 78 proseanttas lea gaska- dahje alladási skuvlejupmi.

Kampánjasiidu:

www.facebook.com/maanantaikuuluukaikille/

Vuossárga gullá Buohkaide. Káffe bargosajis lea ovdavuoigatvuohta, mii buohkain ii leat.

Rasismma ja ovdagáttuid caggamii dárbbášuvvo beaktilis álbmotlaš prográmma

Vealaheapmi vuodđuduvvá dávjá diehtemeahttunvuhtii ja mielavulošge ovdagáttuide. Populismma ja nationalismma loktaneapmi lea goit garradan doaladumiid ja lasihan maiddái rabas rasismma ja vaššiságaid Suomas. Rasisma ja ovdagáttolaš vuoignja lasihit fas sieralágan árgaeallima vealaheami, nugo headušteami oahppolágádusas, rekryterenvealaheami dahje ovdamearkka dihte biehttaleami bálvalusa addimis gávppis. Rasismma lea sivva fuomášit mearkkašahtti problemman ja dan eastadandoaimmaid galgá beavttálmahttit gárvvistemiin álbmotlaš doaibmaprográmma.

DUTKAMUŠAT JA DÁHPÁHUSAT MUITALIT PROBLEMA VIIDODAGAS JA DUOĐALAŠVUOĐAS

Rasisma sáhtta boahitit ovdan vaššisáhkkan, vealaheapmin, veahkaváldin dahje olgguldasat neutrála meannudanvuohkin, mat iešalddes gokčet olggobeallái oasi olbmós. Rasisma vásihuvvo earet eará duogáža, bajiloainnu, oskkoldaga ja giela vuodul.

Rasismma viidodaga ja duođalašvuoda áddejit buoremusat olbmot, geaidna rasisma čuohcá. Rasismma dábálašvuodas muitalit maiddái mánggat dutkamušat, ovttavewardásašvuodaáittardeaddjái boahiti oktavuodaváldimat ja bolesa vašširihkusstatistihkat. Loahppajagi 2017 almmustahtton EU:a raporta čearddalaš unnitloguid deaividan vealaheamis muitalii fuolastuhtti rasismamearis Suomas (EU MIDIS II). Dutkamušas ledje Suoma oasil jearahallon vuosttas ja nuppi buolvva sisafárrejeaddjit Sahara máttabeale Afrihkás. Dutkamuša vástideaddjiin 45 % lei deaividan Suomas vealaheami ovddit 12 mánotbaji áigge.

Negatiivvalaš doaladumit čuhcet daid olbmuid lassin, geain lea sisafárrejeaddjidoagáš, maiddái álbmotlaš unnitloguide, nugo suomaruottelaččaide, sámiide ja románaide. Jagis 2018 almmustahtton dutkamušat nannejit ahte románaid vásihan vealaheapmi lea Suomas hui dábalaš (THL raporta Romanien hyvinvointi ja osallisuus sekä Helsingin yliopiston tutkimushankkeen loppuraportti Pysäytetyt – Etninen profilointi Suomessa). Dutkamušaid ja ovttavewardásašvuodaáittardeadd-

jáige boahitan oktavuodaváldimiid vuodul románaide čuohcci ovdagáttut oidnojit mihtilmasat vealaheaddji meannudeapmin ovdamearkka dihte gávppiin ja restoránjnain, muhto maiddái eiseválddiid doaimmas.

Vealahandáhpáhusaid ja vašširihkkosiid ii galgga oaidnit dušše ovttaskas dáhpáhussan, baicce galgá fuomášit struktuvrralaš vealaheami ja rasismma, mii daid duohken lea.

VAŠŠISÁGAT LASIHIT VEALAHEAMI JA VEAHKAVÁLDI – DANIN DAIDDA GALGÁ VÁLDIT BEALI BEAKTILIT

Go atmosfeara lea šaddan garrasabbon ja ságastallamiin dihtto ain nannosut vuostálasvuoda huksen, vaššiságat leat boahitan oinnolabbon go ovdal. Suomasge almmolaš ságastallamis bealuštit jurdaga, ahte sátnefriijavuoda vuodul livččii dohkkehahtti dadjat maid beare fuolakeahhtá das, man loavkideaddji dahje rasisttalaš sáhka lea. Sátnefriijavuodta ii vuoigadahte loavkidit geange olmmošárvvu. Politihkalaš mearrideaddjiid ja eará olbmuid, geat leat oinnolaš sajádagas, olggosbuktojumiin lea ovttaskas daguid viidasut váikkuhus oppalaš vuignii ja joba olbmuid láhttemii. Sátnefriijavuhtii laktása álo ovddasvástádus.

Erenomáš hirpmástuhtti albmanepmi rasismmas Suomas lea rahpasit rasisttalaš lihkašvuođa doaimma lassáneapmi ja oidnon gáhtain. Sátnefriijavuodta ja čoahkkananfriijavuodta eai vuoigadahte loavkidit nuppi olmo olmmošárvvu. Organisašuvnnat, mat leat rahpasit rasisttalaččat ja maid ideologijia ja doaibma loavkidit čieknalasat nuppiid olbmuid olmmošárvvu, eai návddaš vuodđo- ja olmmošvuoigatvuodaid suddjen čoahkkanan- ja sátnefriijavuoda.

Ovddalgihtii eastadeami lassin vašširihkkosiidda galgá váldit beali beaktilit: vaššimotiivvaiguin dahkkon gudnerihkkumat ja giktaleami álbmotjoavkku vuostá galget dutkojuvvot ja dahkkit áššáškuhttojuvvot beaktilit. Bolesis ja áššáškuhttiin lea mearkkašahtti rolla čujuhit, ahte vealaheaddji motiivvain dahkkon áitimat, hiddjideami ja eará vašširihkkosat leat lossa

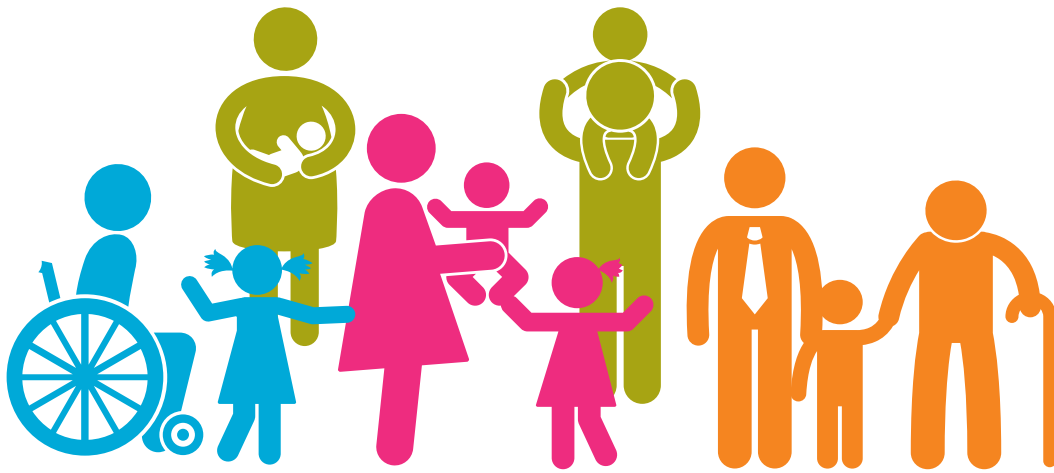
Struktuvrralaš vealaheapmi ja rasisma leat luonddustaset dakkárat, ahte ovttaveardásašvuodahaje rihkusláhkaásahemiin ii daidda bastte dávjáge beaktilit váldit beali. Ovttaveardásašvuodálága mieldásaš ovttaveardásašvuodaplánen lea goit organisašuvdnii buorre báiki guorahallat beaktilis doaimmaid headušteami ja vaššiságaid caggamii sihke doaibmat dakkár atmosfeara ja doaibmakultuvrra huksema buorrin, mii lea miehtemielalaš eallima mánggaláganvuhtii.

Rasismii västideami várás dárbbasuuvvojit beaktilis, mánggasuorggát ja gillilis doaimmat – ovttaskas ja bieđggus projeavttat sierra doaibmasurggiin eai leat doarvái. Suomas lea dárbu gárvvistit rasismma ja vašširihkkosiid vuostásaš doaibmaprográmma.

Doaimmaid galggašii ordnet erenomážit nuoraide ja nuoraiguin bargi olbmuide. Skuvllain ja oahppolágádusain lea erenomáš dehálaš bidjat resurssaid doaimmaide, mat eastadit rasisttalaš givssideami ja heađušteami ja veahkehit váldit dan ovdan. Ovttavewardásašvuodaáittardeaddji evttohii 2018 riikkabeivviide addin raporttastis ovttavewardásašvuodalága rievdadit nu, ahte lágas meroštallojuvvošii oahppolágádusa doaibma

Maiddái bargoeallimis dáhpáhuvi rekryternevealaheami ovddalgihtii eastadeami várás galggašii beavttálmahttit doaimmaid ja dárbbu mielde ordnet ovdamearkka dihte lasseskuvlema sidjiide, geat barget rekryteremiin.

- sihkkarastá láhkaásaheami beaktilis ollašuhttima: vaššimotiivvaiguin dahkkon gudnerihkkumiid ja giktalemiid álbmotjoavkku vuostá galgá dutkat ja dahkkiid áššáškuhttit beaktilit. Ovttavewardásašvuodálága heađušteami gildosa galgá atnit ávkin beaktilabbot vuohkin váldit beali vaššiságaide.
- ollašuhtta ministeriijaid oktasaš, emeritusearkebisma Kari Mäkinen jođihan vaššisáhkabargojoavkku ávžžuhusaid.
- ollašuhtta buriid veahkadatgaskavuodaid politihka hálldahusrájaid rasttildeaddji vugiin, vai sihkkarastojit veahkadaga oktiigullevašvuoda, oasálašvuoda ja dorvvolašvuoda dovddut.
- vuolida sisafárrejeaddjiid ja vierisgielagiid oassálastima ja váikkuheami eastagiid demokratiija- ja giellapolitihkalaš vugiiguin.
- sihkkarastá beaktilis doaimmaid rasismma ja vaššiságaid eastadeapmái sihke ovttavewardásašvuoda ovddideapmái erenomážit skuvllain ja oahppolágádusain.

NAZISTTAID ROAHKKERUOSSALEAVGGA ČÁJEHEAPMI ALMMOLAČČAT LEA GILDOJUVVON

Maŋimuš jagiin servodaga atmosfeara lea Suomasge čavgan. Rasisma oidno vaššisáhkan nehtas ja huikkašeapmin gáhtain. Vaššiságat ja vašširihkkosat čuhcet dávjá unnitloguide gullevaš olbmuid. Oktan váivves ovdamearkan dás leat vaši dovddut, mat čuhcet juvddálaččaide.

Roahkkeruossaleavga ovddasta nazi-Duiskka, mas ásaheavvui eahpidahttin ja loavkiduvvui stáhta doaimmas systemáhtalaččat juvddálaččaid ja dihto eará unnitlogujoavkkuide gullevaš olbmuid olmmošárvu ja heagga. Roahkkeruossaleavga ovttaštáhtto almmolaččat nazi-Duiskka áigásaš juvddálaččaid doarrádallamiidda ja juvddálašvaššái. Iehčanassuodabeaivve roahkkeruossaleavga oidnui Helssega gáhtain. Leavvga guoddimiin iskkadallosjedje dohkkehahttivuođa ráját, ja loavkiduvvui mánggga olbmo olmmošárvu sihke dorvvolašvuođa dovdu.

De reahkká! Ovttašvárddásašvuođa- ja dásseárvolávddegoddi lea čovdosisttis gávnahan, ahte roahkkeruossaleavvga oidnossis doallan lea ovttašvárddásašvuođalága vuostásaš heađušteapmi. Gažaldat lea dilis, mii dáhpuhuvai moadde jagi dassá ja mas olmmoš doalai roahkkeruossaleavvga iežas viesu lásaš. Lávddegotti čovddus lea prinsihpalaččat dehálaš áiggis, goas vaššiságat ja vaššás ja nuppiid fuotnu atmosfeara orru lassáneamen. Čovdosa mielde sáhtta gávnahit, ahte roahkkeruossaleavvga oidnossis doallan lea gildojuvvon. Mearrádus lea joatka vuoigatvuođalaš čovdosiidda, main muittuhuvvo, ahte sátnefriijavuođas leat iežas ráját ja, ahte juohkeovttas lea ovddasvástádus das mo buktá iežas oaviliid ovdan. Ovdamearkka dihte historjjálaš dahje dáiddalaš kontavsttas roahkkeruossaleavvga geavaheapmi sáhtta ain leat ákkastallamis.

Dutkamušaidge mielde vaššiságat ja vašširihkkosat leat Suomas maŋimuš jagiin lassánan, muhto nu leat maiddá vuogit ja dáhttu dáistalit daid vuostá. Láhkaásaheamis gávdnojit mánggat láhkačuoggát, maiguin sáhtta váldit ovdan vaššiságaid ja rievdadit atmosfeara olmmošvuoigatvuođaid ektui miehtemielalabbon. Ovttašvárddásašvuođa- ja dásseárvolávddegoddi mearrádus lea čielga duođastus ovttašvárddásašvuođalága heađuštanparagráfa doaimmivuođas. Vuoigatvuođageavat heađušteamis lea vel uhcán, muhto njuolgadus lea buorre bargoneavvu rasismma ja vaššiságaid vuostásaš barggus.

Vaikko mángasis leat vásáhusat das, ahte rasisma, vaši dovddut ja čavgan atmosfeara leat Suomas duohtaášši, maiddá positiivvalaš ovdáneapmi lea oaidnimis. Lávddegotti mearrádus, ovttašvárddasaviriikkalaš vuostálastinlihkadusa heahttihanmearrádusain dahje MV-bláđi oážžun duomuiguin čujuha, ahte Suomas eai dohkkehuvvo olmmošvuoigatvuođaloavkideamit sátnefriijavuođa namas. Maiddá boles čujuhii iehčanassuodabeaivvi duoguštemiin, ahte roahkkeruossaleavvga eai gula Suoma gáhtaide.

OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐALÁHKA 14 §

Olbmo olmmošárvvu iešdátos dahje duođalaččat loavkideaddji láhtten lea heađušteapmi, jos loavkideaddji láhtten laktása 8 §:a 1 momaanttas oavvilduvvon motiivai ja láhttemiin dahkkojuvvon máinnašuvvon siva geažil atmosfeara, mii fuotnu dahje vuollánahtta olbmo dahje mii lea su vuostá uhkideaddji, vaššái dahje aggressiiva.

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji celkkii Länsi-Uudenmaa áššáskuhtti virgedoaimmahakkii áššis, mas lei gažaldat dutkanhoavdda evttohusas áššáskuhtái ovdadutkamiid ráddjemis dáhpáhusas, mas románabearraša lahtuid ledje vealahan restoránas sin duogáža geažil. Dutkanhoavda lei evttohan áššáskuhtái, ahte ovdadutkamat eai doaimmahuvvo ng. govttolašvuodaákkain daningo oassebealit ledje beassan soahpamušii áššis. Áittardeaddji giddii áššáskuhtti fuopmášumi dasa, ahte biehttaleapmi addimis bálvalusa čearddalaš duogáža vuodul galgá prinsihpas gehččojuvvot lossa vealaheapmin. Áittardeaddji oinnii maiddái, ahte dutkanhoavda ovdal mearrádusa evttoheami ja áššáskuhtti ovdal dan dohkkeheami galggašii sihkarastit dan, ahte vealaheami oaffarat leamašan didolaččat vuoigatvuodaineaset, maiddái ráđđejeaddji buhtadus- ja vahátruhtadásis vuoigatvuodageavadis. Áittardeaddji gávnnašii, ahte duššefal ándagassiibivdin ja smávva ruđalaš buhtadus eai maiddái deavdde EU-direktiivvaid gáibádusaid, mat čatnet Suoma ja stivrejit min vuoigatvuodageavada. Loahpas áittardeaddji almmuhii, ahte doaimmahat lea dárbbu mielde gárvvis ovttaveardásašvuodálaga 19 §:a mielde álggahit doaibmabijuid áššáigullelaš soabadeami ovddideapmái oassebeliid gaskkas.

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji attii Helssega áššáskuhtti virgedoaimmahakkii hoavvariektegieđahallama várás cealkámuša rihkusáššis, mas lei gažaldat gávppis dáhpáhuvván biehttaleamis addit bálvalusa áššehasa oskkoldaga vuodul. Gearretreikti lei dubmen gávppi eaiggáda vealaheamis sáhkuiide daningo son lei biehttalan bálvaleamis nissona, guhte geavahii niqab-biktasa, mii gokčá muođuid nu ahte čalmmiit dušše oidnojit. Gávpejas lei gearretreivttis doarjalan dasa, ahte sutnje lea dehálaš dárbbu mielde bastit earuhit áššehasaid muođuid gohcinkamerabáttis. Áittardeaddji gávnnašii cealkámušastis, ahte gearregastin- ja ovdadutkanmateriála vuodul áššeomasteaddji dillái ii lean laktášan mangelágan headušan- dahje suoládaneahpádus ja, ahte vástideaddji lei buktán ovdan dušše dábálaš, bearráigeahču dorrivasteapmái laktáseaddji sivaiddoaimmas ággan buhtastahttimiin muslimanissoniid niqab-biktasa geavaheami didolaš muođuid čiehkamii. Áittardeaddji gávnnašii, ahte go váldá vuhtii erenomážit vuodđolaga 11 §:a oskkoldaga hárjeheami friijavuoda, fuolakeahttá das oainnášii go riekti, ahte gávpejasas muhtun osiin livččii lean dohkkehahtti ulbmilat doaibmasis, de geavahuvvon vuogit ledje lean čielgasit vearddeheamet ja dolvon govttohis ja dan lágkai nissona vealaheaddji loahppabohtosii oskkoldaga vuodul.

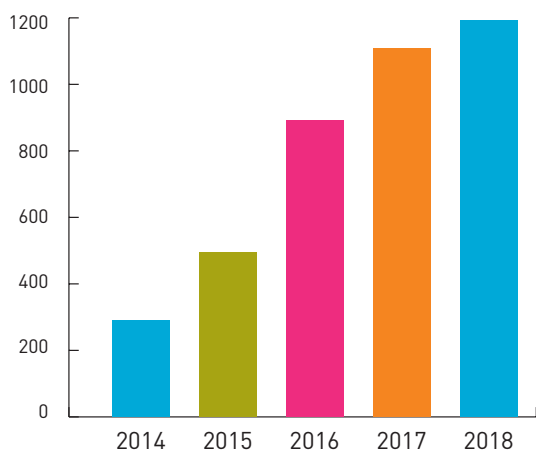
Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji áššehasstatistihkat 2018

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddjái bohtán oktavuodaváldimat leat jagi 2018 áigge fas lassánan. Jagis 2018 ovttaveardásašvuodaáittardeaddji áššedovdit gieđahalle oktiibuot 1192 vealahanoktavuodaváldima. Dain ođđa, gieđahallamii bohtán vealahanáššit ledje 924, mii lea measta 20 % eanet go jagis 2017. Áittardeaddji gieđahallanproseassa lea jođalmuvvan ovdežis, mii vuodđuduvvá ollu dasa, ahte eanaš áššiin gažaldat lea rávvemis.

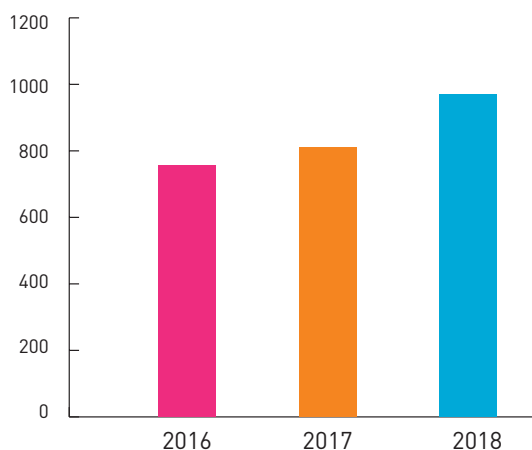
SOHKADUOGÁŠ JA LÁMISVUOHTA AIN STUORÁMUS VEALAHANÁKKAT

Lámisvuhtii vuodđuduvvi vealaheapmi lea dál dábálamos siva váldit ovttaveardásašvuodaáittardeaddjái oktavuoda. Ovddit jagiin sohkaduogáži laktáseaddji oktavuodaváldimat leat leamaš dábálabbot. Ahkevealaheapmái laktáseaddji dáhpáhusat leat lassánan.

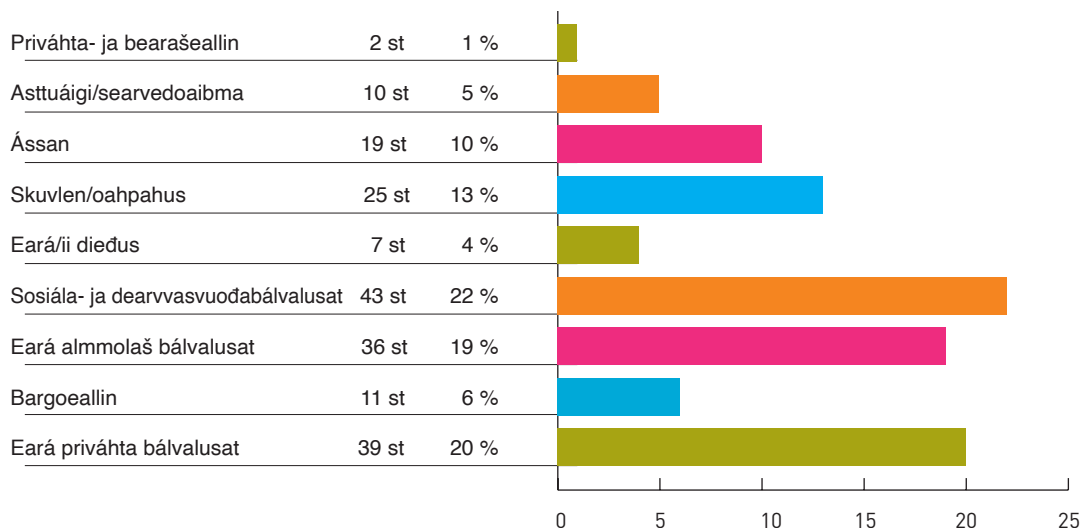
BUOT GIEĐAHALLON VEALAHANOKTAVUODAVÁLDIMAT

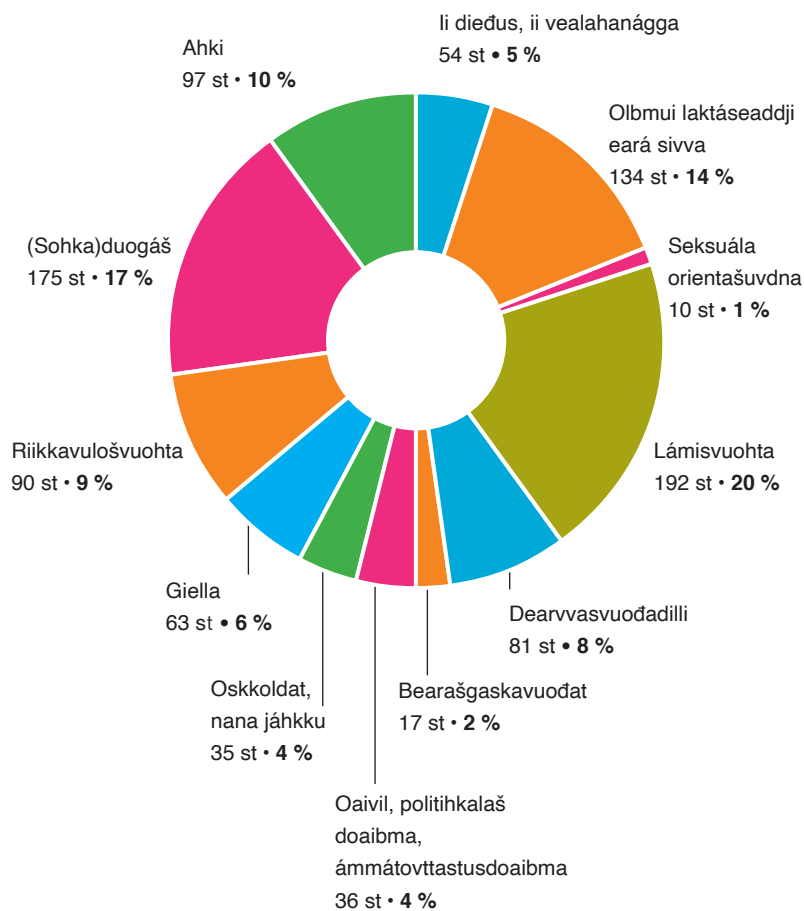
GIEĐAHALLAMII BOHTÁN VEALAHAN-OKTAVUODAVÁLDIMAT

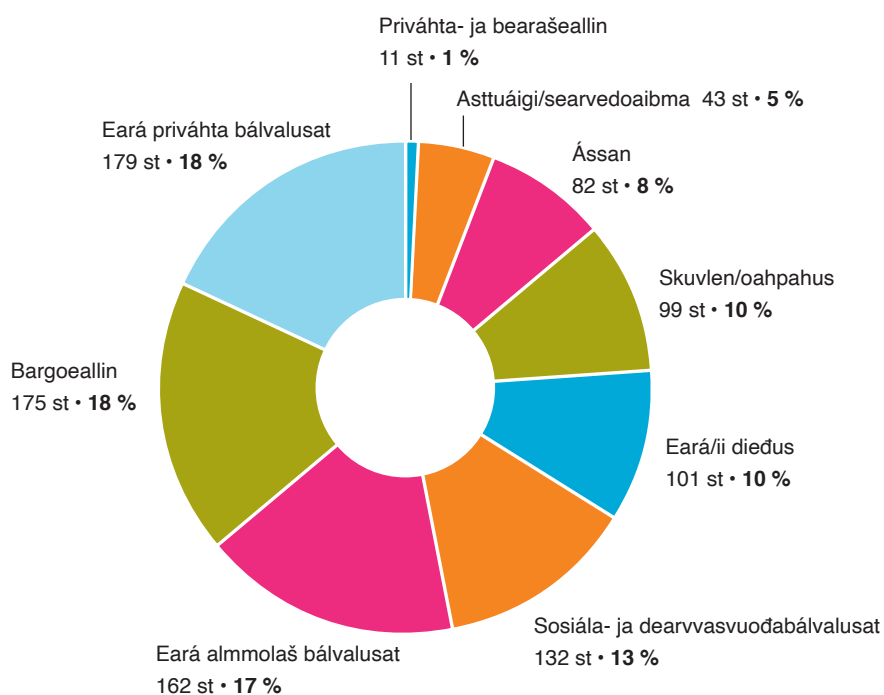
GIEĐAHALLAMII BOHTÁN VEALAHAN-OKTAVUODAVÁLDIMAT 2018 – VEALAHANÁGGAN LÁMISVUOHTA VS. EALLINSUORGGIT

GIEÐAHALLAMII BOAHTÁN VEALAHANOKTAVUOÐAVÁLDIMAT VEALAHANÁKKAIÐ MIELDE 2018

GIEÐAHALLAMII BOAHTÁN OKTAVUOÐAVÁLDIMAT EALLINSURGGIÐ MIELDE 2018

Dahkujierpmi geavaheamis mearkkašahti riska dagahit vealaheami

Áššehas lei oastimin dálldárbašiid neahttagávppis. Máksinvuohkin son válljii oppalaččat áššehasaide fálojuvvon rehketloana. Vaikke áššehasa vealgediedut ledje ortnegis, de loatnalágádus biehtadii miediheamis loana. Árvvoštallan loatnadohkálašvuoda vuodđuduvai automatiserejuvvon mearrádusdahkamii, mas addojedje čuoggát olbmo sohka beali, virggálaš eatnigiela, agi ja ássanbáikki miel. Áššehas válddii oktavuoda ovtaveardásašvuodaáittardeaddjái, gii doalvvui ášši ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegoddái.

Ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegoddi gávnnaš čovdosisttis giđđat 2018 loatnaaddi meannudeami mánggavuđot vealaheapmin. Loatnaaddi lei biehtadan miediheamis loana formálalaš ja statistihkaide guoski ákkaiguin, eai áššehasa iežas boahdiedut vihkkehallojuvvon nugo lágas gábiduvvo. Áššehas ii maiddái beassan buktit ovdan lassečielggadusa iige beassan oktagaslaš árvvoštallamii.

Sierra vealahanákkaid hárrái lávdegoddi celkkii, ahte sohka beali vuodul čuoggáid addin ii leat lobálaš loatnadohkálašvuoda árvvoštallamis. Eatnigiela vuodul čuoggáid addin gehččojuvvui earenoamáš moaittehahttin dalle, go meannudeapmi čatnasa

vuodđolágas dárkkuhuvvon virggálaš eatnigillii. Lávdegoddi gávnnaš, ahte juohkehaččas lea vuodđolága vuodul friijavuhta válljet iežas orrunbáikki. Agi buhta lávdegoddi gávnnaš, ahte sierralágan gieđahallan loatnadohkálašvuoda árvvoštallamis sáhtá leat dohkkehahtti lagamustá nuorra olbmuid buhta.

Dasa lassin lávdegoddi celkkii, ahte ruđalaš sivat nuppiin sániin meannudeami ávkálašvuhta fitnodahkii, eai leat dakkár vuodustusat, ahte daiguin sáhtášii vuoigadahttit gildojuvvon vealahanákkade laktáseaddji sierralágan gieđahallama loatnamiediheamis. Loatnalágádussii biddjui 100 000 euro áittasáhkku, vai vealaheapmi loahpahuvo. Loatnalágádus ii váidán mearrádusas.

Áittardeaddji dieduid mielde lávdegoddi mearrádus lea vuosttas Eurohpas addojuvvon lágafámolaš čovddus algoritmmaide vuodđuduvvi vealaheamis. Mearrádus lea bohciidahttan ollu beroštumi maiddái riikkaidgaskasaččat. Mearrádusa diedáhus loatnalágádusaide lea čielggas: áššehasat leat oktagas olbmot ja sin galgá maiddái dakkárin gieđahallat. Fitnodat vástida doaimmaidis vealatkeahtesvuodas beroškeahhtá das, dahkágo mearrádusa olmmoš vai algoritma.

Virgeoapmahašdoaibmamis geavahuvvon dahkujierpmi deatamos gáibádussan galgá vuodđolága 22 § mielde leat, ahte dan geavaheapmi ovddida vuodđo- ja olmmošvuoigatvuodaid ollašuvvama. Earenoamáš fuomášumi galggašii giddet dasa, ahte olbmuid profileren-kategorijaid dagadettiin eai adnojuvvošii ávkin gildojuvvon vealahanákkat, jos dasa eai leat vealahanláhkaásahusas dárkkuhuvvon dohkálaš vuodustusat.

DAHKUJIERPMI GEAVAHEAPMI LASSÁNA MAIDDÁI VIRGEOAPMAHAŠ-DOAIBMAMIS

Dahkujierpmi geavaheapmi šaddá dábálažžan boahttevuođas maidđái virgeoapmahašdoaibmamis. Ovtta veardásašvuođa áittardeaddji celkkii ruhtaministeriija ásahan álbmotlaš dahkujierbmeprogramma AuroraAI ovddidan- ja doaibmaplánas jagiide 2019–2023. Cealkámušastis áittardeaddji deattuhii čuovvovaš áššiid. Virgeoapmahašdoaibmamis geavahuvvon dahkujierpmi deatamos gáibádussan galgá vuodđolága 22 § mielde leat, ahte dan geavaheapmi ovddida vuodđo- ja olmmošvuoigatvuodaid ollašuvvama. Earenoamáš fuomášumi galggašii bidjat dasa, ahte olbmuid profileren-kategorijaid dagadettiin eai geavahuvvo ávkin gildojuvvon vealahanákkat, jos dasa eai leat vealahanláhkaásahusas dárkkuhuvvon dohkkehahtti vuodustusat.

Árvvoštallamis lea siva bidjat fuomášumi maidđái vuodđolága ja ovtta veardásašvuođalága vealahanággalogahallamiid rabasvuhtii. Lágas dárkkuhuvvon dákkár olbmui laktáseaddji eará siva sáhtá leat ovdamearkka dihte ássanbáiki.

Doaibmanmálliid plánemis lea deatalaš váldit vuhtii, ahte vealaheaddji loahppabohtosii sáhtá šaddat maidđái ovtta stahtimiin daninassii neutrála dieđuid nuppiide, ja ná mohki bokte dahkat gildojuvvon vealahanággii čujuheaddji kategoriija. Algoritmmaid ovtta veardásašvuođaváikkuhusaid galgá testet geavadis ja čuovvuma galgá joatkit maidđái vuogádaga atnuiváldima maŋŋá, vai mohki bokte dáhpáhuvvi váikkuhusaid olbmuid duohtaáššálaš ovtta veardásašvuhtii sáhtášii fuomášit. Ovtta veardásašvuođalágas gildojuvvon vealaheapmái áššáskuvvamii ii dárbbášuvvo doaibmi iešdáhtolašvuohta, muhto lágavuostá meannudeapmái sáhtá áššáskuvvat maidđái almmá vealaheaddji dárkkuhusa. Ovtta veardásašvuođalága heiveheami dáfus ii leat maidđái deatalaš, šaddágo olbmo sierraárvosaš gieđahallan doaibmi algoritmma vai bargi doaibmama geažil. Vuogádagas vástideaddji bealli vástida iežas doaibmama lágalašvuođas das beroškeahtá, dahkágo dan olmmoš vai algoritma.

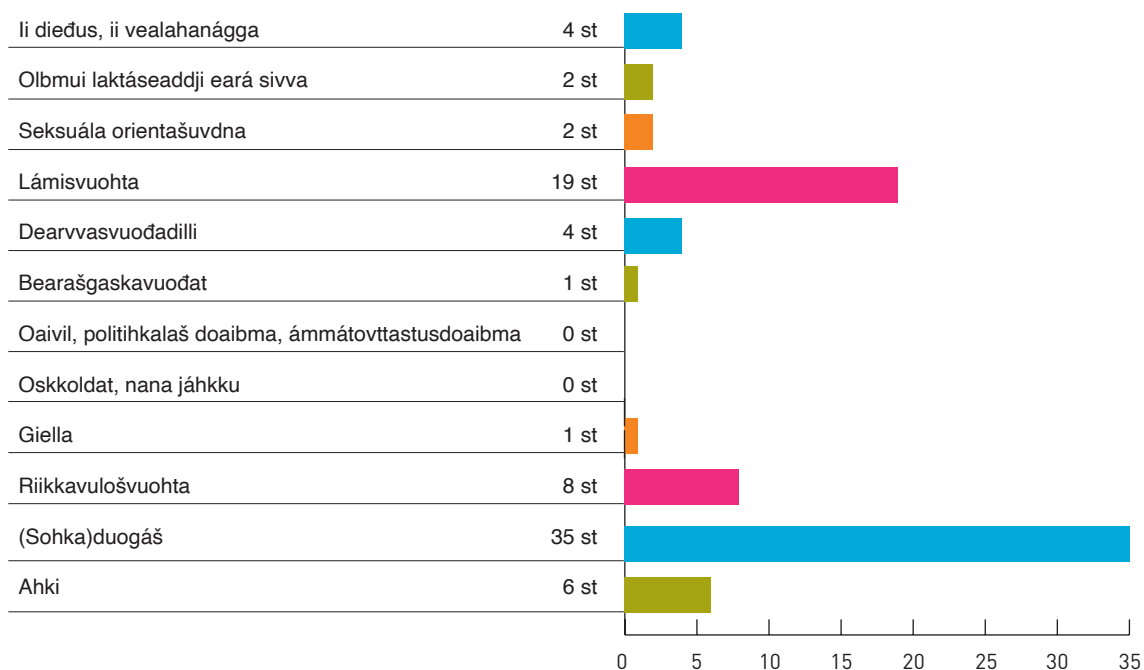
Ovttaveardásašvuohta viessomárkaniin buoriduvvo skuvlemiin

Kiinteistönvälittäjän käsikirja gieskat beaváduvvon veršuvnnas gávdno dál diehtu ovttaveardásašvuodálágas ja ovttaveardásašvuodas viessomárkaniin. Maiddái giddodatgaskkusteadđiid skuvlemii ja dutkkusgáibádusaide lea lasihuvvon ossodat vealaheamis ja ovttaveardásašvuodálágas. Ovttaveardásašvuodááittardeadđi deaivvadii čakčat 2018 Kiinteistönvälitysalan Keskusliittoin (KVKL), Suomen Kiinteistönvälittäjät ry:in sihke suorggi áššedovdiin čohkkejuvvon láhka- ja cealkámušváljagotti ságadoalliin. Ságastallama vuodul áittardeadđi ráhkadii materiála gažaldatvuloš doaibmiide ovttaveardásašvuodálágas, maid váldet mielde giddodatgaskkusteadđi skuvlemii. Deaivvadeamis mearriduvvui maiddái ovddidanbarggu oktasaš joatkkadoaibmabijuin.

Viesuid vuovdin- ja láigoaddindoaidma gullet
 almmolaččat fidnemis orru bálvalussan
 ovttaveardásašvuodálága heivehansuorggi biirii (2 §).

Juohke olmmoš dárbbáša ruovttu. Vealaheapmi
 viessomárkaniin, eandalii viessoohcci sohkaduogáza
 geažil, lea goittotge váidalahtti dábálaš. Olgoriikalaččat
 ja olbmot, geain ii leat árbevirolaš suomelaš
 namma, mitalit, ahte láigovisti báhcá dan geažil
 oaččokeahtta. Viessoalmmuhusain sáhttet ráddjet
 dihto joavkkuid nugo mánnábearrašiid, oahppovázziid
 dahje olgoriikalaččaid eret ohcciid joavkkus.
 Priváhta láigoaddi lea buktán ovdan gaskkusteaddjái
 sávaldaga leat láigotkeahtta viesu románaolbmuide.
 Geahpesvigát ásmábuohccis lea váttis čatnasit
 jagi láigosoahpamušii almmá geahččalanáiggi
 haga, dasgo ii sáhte diehtit viesu heivvolašvuodas
 dearvvasvuodadillásis ovdal go lea vehá áigge
 orron viesus. Ohcanskovit sáhttet leat easttalačča.
 Dás dušše muhtun ovdamearkkat vealaheaddji
 doaibmamis.

GIEÐAHALLAMII BOAHTÁN ÁSSAMII LAKTÁSEADDJI
VEALAHANOKTAVUOÐAVÁLDIMAT VEALAHANÁKKAID
MIELDE 2018

Viesu vuovdi ja láigoaddi
sihke gaskkusteadji
sáhttet bargogohččosa
vuodul árvvoštallat ja válljet
láigoheaddjiideaset, muhto
eai vealaheaddji ákkaiguin.

Ovttaveardásašvuodááittardeaddji celkkii Oarje-Suoma áššáskuhtti virgedoaimmahakkii rihkusáššis, mas lei gažaldat románaduogášolbmo vealaheamis viesu láigoheamis. Áittardeaddji gávnnašii, ahte dáhpáhusas lei gažaldat váidalahtti dábálaččat dáhpáhuvvi, románabolmuide čuoheci vealaheamis, man árvvoštallan vealahanrihkusis lei vuodustallon. Áittardeaddji giddii áššáskuhtti fuomášumi dasa, ahte vealahanrihkus dievvá, vaikke dahkki ieš livččii atnán iežas láhttema sivaiddohkálaš ja, ahte vealahanrihkosa buohta dáhtolašvuotta gáibida dušše diđolašvuodas, ahte vealahanvuodustus lea leamen, ja mearkkašumi addima dasa olbmo gieđahallamis. Dáhpáhusas lei gažaldat maiddái láigogaskkusteadddjin doaibman olbmo vásttus go son doaimmai vealahemiin láigoaddis fidnejuvvon rávvaga mielde. Áittardeaddji giddii áššáskuhtti fuomášumi maiddái dasa, ahte Suoma čadni ja min lágageavaheami stivrejeaddji EU-direktiivvat gáibidit, ahte čuoovvumušat vealaheamis – mielde lohkamiin vealaheami vuollái šaddan olbmui gulli ruđalaš buhtadus – leat beaktilat, rivttes gaskavuodas ja váruheaddjit.

Vealaheami vuložin šaddan olbmos lea vuoigatvuohta oažžut buhtadusa sihke bargogohččus ja gaskkusteaddjis, gii ovttaveardásašvuodálága vuostásaččat lea vealahan su dahje doaibman su vuostá. Jos gaskkusteadji lea bargogaskavuodas, de buhtadusvástu lea bargoaddin doaibmi gaskkustanfirmás (Ovttaveardásašvuodáláhka 23 §). Dasa lassin vealaheami vuložin šaddan olbmos lea vuoigatvuohta vahátbuhtadussii vealaheamis šaddan gillámušas ja vejolaš materiálalaš vahágis.

Vealaheapmi ja ovdagáttut eastadit lihkaeamis dahje oassálastimis valástallansearvvi doaimmaide

Lihkaeammi lea oassi eallima. Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji lea jagi 2018 geahččalan bargguinis ovddidit sierralágan lihkaeaddjiid dárbbuid vuhtiiváldima ja ovtaveardásašvuoda ollašuvvama valástallamis. Bargu lea bargojuvvon doallamiin ovdamearkka dihte seminárasáhkavuoruid ovtaveardásašvuodálaga ollimis lihkaeapmái ja, man láhkai searvedoaibmitge galggašedje váldit vuhtii lámis olbmuid vuoigatvuoda govtolaš miehtamiidda.

Lihkadanlága mielde stáhtadoarjjadohkálašvuoda guorahaladettiin váldojuvvo vuhtii, man láhkai lihttu ovddida ovtaveardásašvuoda ja dásseárvvu. Dan láhkai áššis lea maiddá ruđalaš giktalus. Čatnaseapmi ovtaveardásašvuoda ovddideapmái buktá lasseávkki searvá muđuige: dat lasiha lahtuid vejolašvuodaid oassálastit, dat lasiha vásáhusaid vuoiggalašvuodas.

Má nggat doaibmabijut, maiguin ovtaveardásašvuoda sáhtá ovddidit searvvi doaibmamis, leat smávva fuomášumi, main lea goittotge geavadis stuorra mearkkašupmi. Doaibmabijut sáhttet leat ovtageardánat eaige vealtameahttumit mávsses maidige. Ovdamearkka dihte oktasaš njuolgadusat heađuštussii, nugo homofobalaš ja rasisttalaš leaikkastallamii, bealiváldima várás sáhttet nannet árvvu addi ja dohkkeheaddji vuoigga. Dalle juohkehaš sáhtá dovdat iežas leat buresboahthin searvvi doaibmamii aiddo dakkárin go lea.

Ovtaveardásašvuoda lassáneapmi buorida loaktima ja čatnaseami searvvis. Ovtaveardásašvuhtii viggan duddjo maiddá searvvi identitehta. Doaibmit sáhttet

leat rámis searvviset árvvuin, ja dat sáhtá lasihit searvvi geasuhannávcca ja buoridit imago.

Ovtaveardásašvuoda ii dárkkut seamma buohkaide muhto iešguđetlágan dili vuhtii váldima duodalaš ovtaveardásašvuoda vejolažžan dahkama várás. Valástallanserviidda doaibmamis searvi sáhtá fidnet viidasut joavkku olbmuid doaimmaidis párrii váldimiin vuhtii ovtaveardásašvuoda. Danin lea deatalaš, ahte serviidda doaibmamis váldojuvvo vuhtii doaibmiid mánggahápmásašvuoda. Doaibmamii oassálastiid mánggahápmásašvuoda lea searvedoaimmain čielga fápmoresursa.

Muhtun álšasále attii čielgasit áddet, ahte dorvobáikeohccit eai leat buresboahthin áššehassan. Ráddjemii eai goittotge leat dohkálaš ákkat. Ovtaveardásašvuoda vuolgá das, ahte olbmuid galgá gieđahallat ja vihkkehallet oktagas olmmožin, ii ovdagáttuide vuođđuduvvamiin muhtun joavkku ovddasteaddjin.

Fággádallanšládjasearvi gáibidii iežas lahtuin, ahte lahtus eai oaččo leat njoammu varradávddat. Dákkár kategoriijalaš gildosa vuođustallan ovtaveardásašvuodálaga dáfus lea váttis. Dearvvasvuodadilli lea okta vealahanákkain, ja dás dearvvasvuodadilli vuođul, ovdagáddui vuođđuduvvamiin, biddjui viiddis joavku olbmot šlája olggobeallái. Ovdamearkka dihte hiv ii njoamo beaivválaš dahkamušas. Eastindákkasiid geavaheaddji olbmot ellet dábbalaš eallima – earet dárkilut dearvvasvuodafuolahusa páras – ja dát dábbalaš eallin oažžu mielas doallat sisttis maiddá valástallama.

LÁMIS VALÁSTALLIID IEŽASVÁSTTUT ČUJUHEDEJE LÁPMÁSIID VALÁSTALLAMA OVTTA- VEARDÁSAŠVUOĐAHÁSTALUSAID

Čakčat 2018 badjánedje almmolaš ságastallamii paraoppalašvalástallama EM-gilvvuide oassálastimis berrojuvvon iežasvástooasit. Ovttavewardásašvuođaáittardeaddji oaččui lámisvalástalliid iežasvásttuin maiddái njuolgggo oktavuođaváldimiid.

Iežasvástogažaldat lea buktán oidnosii dan, ahte buorre ovttavewardásašvuođaplánas fuolakeahtta servviid doaibmamis sáhtta dahkat čovdosiid, mat eai ovddit ovttavewardásašvuođa ollašuvvama. Lea dárbu sierra doaibmiid bargan ovddidanbargui nu muddejuvvon lihkadeami, lámisolbmuid valástallama go lámisolbmuid gilvovallástallama buohta.

Áittardeaddji čielggadii ságastallamiin sierra beliiguin lápmásiid valástallama ruhtadeami ja goasttádusvásttuid. Áittardeaddji oainnu mielde paraoppalašvalástallama EM-gilvvuide valástalliide biddjon iežasvástooasit ledje problemáhtalačča ovttavewardásašvuođa olles ollašuvvama dáfus oaidnimiin. Vealahangildosa rihkkuma dáfus ášši ii liikkáge lean ovtačilggolaš. Áittardeaddji ii árvvoštallan iežasvástooasiid mávssiheami buohta ovttavewardásašvuođalágas čuovvu vealahannavdima ollašuvvama nuppiin sániin leago vealaheapmi dáhpáhuvvan iige sierralágan giedahallama vuoigadahttinákkaid dahje doaibmama rivttesgovttolašvuođa. Doaibmaválddalašvuođa olis ovttavewardásašvuođaáittardeaddji árvvoštalai, ahte vuogálamos doaibmanvuohki dán gažaldagas lea ovttavewardásašvuođa ovddideapmi.

Oppalašgova fidnema várás dáhpáhusas lei sивva váldit čielgasa dahkkin, mat váikkuhit iežasvástooasiide ja maid vugiiguin lámisvalástalliid ovttavewardásaš sajádaga sáhtta ovddidit sierra beliid ollašuttin doaimmaiguin. Ovddidandoaimmaid ulbmilin lea olahit ráhkaduslaš ja bistevas nuppástusaid, mat váikkuhit lámisvalástalliid ovttavewardásašvuhtii giedahallama vuloš ovttaskas gažaldaga – jagi 2018 EM-gilvvuid iežasvástooasiid – viidábut.

Ministeriijaid ja gielddaid almmolaš

válddi geavaheaddjin geatnegahtta ON:a lápmásiidsoahpamuša 30. artihkal sihke ovttavewardásašvuođalágas oaivvilduvvon geatnegasvuohka ovddidit ovttavewardásašvuođa ollašuvvama. Áittardeaddji atná deatalažžan árvvoštallat, bálvalitgo ministeriijaid dálá ruhtadanmekanismmat doarvái lámis olbmuid ovttavewardásašvuođa ollašuvvama valástallamis.

Ášši giedahallan ja addin láhkai ávžžuhusat laktásit lámisvalástalliid sajádahkii. Almmolaš ságastallamis lea badjánan ovdan maiddái nuorra valástalliid sajádat. Áittardeaddji ráddjii iežas árvvoštallama dušše lámis valástalliide. Lámisvalástalliid dilis earenoamáža dahká namalassii lámis olbmuid sajádahkii guoski ON:a oktasášsoahpamuš ja dan geatnegahttivuohka stáhta ja gielddaid buohta.

Valástallama šládjagirjáivuohka ja gilvovhallandásit, juohkin sohka beali mielde ja/dahje ahkejoavkkuid mielde dahket viiddis ollislašvuođa. Lea čielggas, ahte ovttavewardásašvuođa árvvoštallan ii sáhte vuođduduvvat dábalaš veardádallamii, mii dahkkojuvvu buohkaid gaskka. Oahpahuš- ja kulturministeriija lea lihkadanlágas deattuhan dásseárvo- ja ovttavewardásašvuođaplánaid mearkkašumi ovttavewardásašvuođa ovddideamis. Áittardeaddji atná deatalažžan, ahte šládjalihtut ovddidit sierralágan lihkadeaddjiid ja valástalliid ovttavewardásašvuođa ja vejolašvuodaid áigáioažžuma. Ovttavewardásašvuođa ovddideapmi ii dahkkojuvvu dušše plánain, muhto juohkebeaivválaš barggus, hárjehallamis, gilvodoaimmain, valástallanbáikkiid huksenáigumušain ja eará searvebarggus.

OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI ÁVŽŽUHA, AHTE:

1. Suomen urheiluliitto luohpá lámisvalástalliid iežasvástoosiin ain juo EM- ja MM-gilvvuid buohta.
2. Oahpahus- ja kulturministeriija váldá čielgasa valástalliveahkkeruhtaoppalašvuođa geavahahttivuođas lámis gilvovalástalliid doarjjagoluid gokčamii.
3. Oahpahus- ja kulturministeriija ovddida ON:a lápmásiidsoahpamuša geatnegasvuođaid vuhtii váldimiin valástalliid ja valástallanlihtuid ruhtadanvuogádaga dan láhkai, ahte dat nannosabbot go ovdal doarju lámisvalástalliid ovttaveardásašvuođa ollašuvvama.
4. Sosiála- ja dearvasvuodaministeriija árvvoštallá lápmásiidbálvaluslága ođasmahttimis valástallama sajádaga laktásemiin veahkeheadji- ja sáhttobálvalusaide. Ainjuo veahkeruđa oážžu gilvovalástalliid buohta valástallama galgá buohtastahttit bargui.
5. Sosiála- ja dearvasvuodaministeriija rávve gielddaid Dearvasvuođa ja buresveadjima lágádusa (THL) lápmásiidbálvalusaid giehtagirjjis das, ahte lámis olmmoš sáhtá dárbbasit alcces veahki lápmásiidbálvaluslágas dárkkuhuvvon vugiin valástallangilvvuide oassálastimis das beroškeahtá ordnejuvvojito gilvvut Suomas vai olgoriikkain.

ON:a oktasašsoahpamuš lámis olbmuid vuoigatvuodain (CRPD) ásaha geatnegasvuođaid stáhtii buot eallinsurggiin mielde lohkamiin lihkan- ja valástallandoaibma (30. artihkal). Ovttaveardásašvuodalahka (1325/2014) geatnegahtá almmolaš doaibmiid ovddidit ovttaveardásašvuođa (5 §). Vealaheami gielddus (8 §) guoská viidát sierra beliide. Dasa lassin sáhtá, doaibmis sorjaveaččat, boahit gažaldahkii geatnegasvuohta ollašuttit govtolaš miehtamiid lámisolbmuid buohta (15 §).

Áittardeaddji atná deatalažžan, ahte šládjalihtut ovddidit sierralágan lihcadeaddjiid ja valástalliid ovttaveardásašvuođa ja vejolašvuodaid áigáioažžuma. Ovttaveardásašvuođa ovddideapmi dahkkojuvvo juohkebeaivválaš barggus, hárjehallamis, gilvvohallandoaibmamis, valástallanbáikkiid ráhkadanáigumušain ja eará searvebarggus.

Ahkevealaheapmi spesiálajeagárvuolleoffisearaid rekryteremis

Helssenga hoavvariekti dubmii bealuštanfámuid ahkevealaheamis spesiálajeagárvuolleoffiseara rekryteremis. Áššis lei gažaldat das, vealahuvvuigo ohcci, go son ii välljejuvvon spesiálajeagárvuolleoffiseara mearreáigásaš bargui, vaikke son livččii lean dasa gelbbolaš ja heivvolaš. Ohcci lei ovdal bargan vástideaddji bargguin, muhto 33-jahkásažžan son guđđui välljekeahttá agis geažil. Hoavvariekti bivddii ovtaveardásašvuodaáittardeaddjis cealkámuša ovdal ášši čoavdima.

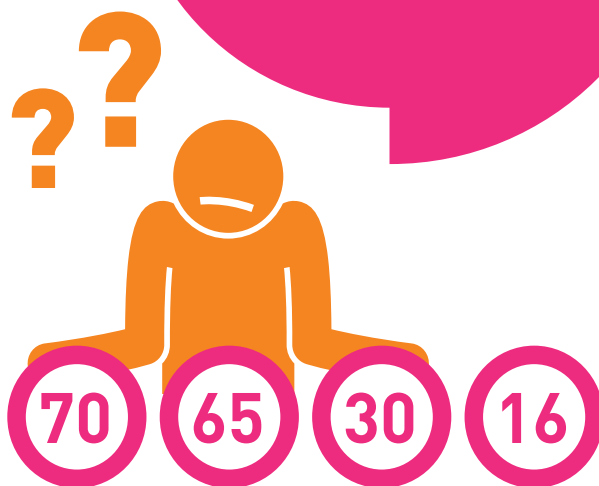
Gearrettriekti lei hilgon vealahanguoddaleami vuodustallamiin čovdosa earet eará EU-duopmostuolu ovdačovdosiin, man vuodul buollingádjunbargguide rekryteredettiin oaččui bidjat 30 jagi badjeahkerájá.

Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji bijai jearaldatvuložin hoavvariektái addin cealkámušastis, heivego EU-duopmostuolu ovdačoavddus deatlaš detáljaid buohta dán dáhphusa rávan. Ahkerájáid sáhtta ovdačovdosa vuodul geavahit dakkár rekryteremiin, main bargguin ceavzin gáibida earenoamáš fysalaš čadahannávccaid, iige ulbmilii sáhte beassat ohcciid ovtaveardásašvuoda unnit ráddjejeaddji vugiiguin. EU-duopmostuolu ovdačovdosis lei gažaldat fásta virggis, nu ahte dalle ahkerájáin sáhtii sihkkarastit, ahte rekryterejuvvon olbmot sáhtte ceavzit doarvái guhká garrasamos gádjunbargguin. Spesiálajeagáriid rekryteremis lei goittotge gažaldat viđa jagi mearreáigásaš bálvalusgaskavuodas. Dasa lassin ovtaveardásašvuodaáittardeaddji celkkii, ahte ahkerájáid galggašii geavahit jierpmálaččat ja vuohttinláhkai.

Hoavvariekti geahčai, ahte spesiálajeagáriid barggut gáibidit earenoamáš buorre fysalaš álššaid, ja dain sáhttet ceavzit dušše nuorra olbmot. Spesiálajeagárovtadaga doaibmannákca lei goittotge sihkkarastojuvvon mearreáigásaš soahpamušai guin ja ollu gáibideaddji fysalaš teastaiguin. Ahkekriterá ii maidái čuvvojuvvon jierpmálaččat ja plána mielde. Ahkekriterá geavaheapmi doalvvui dan láhkai ohcci vealaheapmái.

Hoavvarievtti duopmu lea lágafámolaš.

Ovtaveardásašvuoda-
áittardeaddji celkkii, ahte
ahkerájáid galggašii geavahit
jierpmálaččat ja vuohttin láhkai.

AHKI VEALAHANÁGGAN

Ahkevealaheapmái guoski vealahandáhphusat laktásit dávjá almmá dohkálaš vuodustusa haga biddjojuvvon ahkerájáide. Nuorat eai luitojuvvo iešbálvalangirjerádjui dahje fuolahusstašuvdnii, 65-jagi deavdán olbmot eai sáhte ohcalit searvvis vásttolaš bargguide, doavtterguovddáš heaittiha 70 jagi deavdán doaktáriid ámmáthárjeheaddjisoahpamušaid almmá oktagaslaš árvoštallama dahje 30 jagi deavdán oahppovázzit eai oaččo seamma vuoládusaid go vuollái 30-jahkásaččat. Oasis dáhphusain vealaheapmi lea sáhttnán dáhphuvvat agi lassin vaikkeba sohkaheali, lámisvuoda dahje čearddalaš duogáza vuodul. Ahki leage okta tiippalamos mánggavuđot vealaheami dáhphusain albmanuvvi vealahanákkein. Ovdamearkka dihte ovdalis ovdan loktejuvvon algoritmavealahandáhphusas loatnaohcci vealahuvvui sihke sohkaheali, eatnigiela, ássanbáikki ja agi vuodul.

Oppalašodastusain soahtebálvalus ovtaveardásabbon

Golgotmánus 2015 nuorra almmái válddii oktavuoda áittardeaddji doaimmahakkii. Son lei biehtadan siviilabálvalusas pasifisttalaš jáhkku doarjalemiin. Dán sivas son lei normálageavada mielde dubmejuvvon eavttuhis fángalránggáštussii. Almmái geahčai iežas šaddan vealaheami vuollái Jehova duođašteaddjiid ektui, geat oskkoldahkii gulli jáhkuset vuodul ja 1980-logus ásaheavvon sierralága vuodul ledje dan áigái friijejuvvon sihke vearjo- ja siviilabálvalusa čadaheamis.

Didolažžan boares sierralága ja 1990-logus ásaheavvon vuodđolága ruossalasvuodas áittardeaddji mearai álgit vealahuvvon nuorra albmá vuoigatvuođaveahkkin bealuštan dihte su váiddaproseassas Helssega hoavvarievttis. Bealuštusministara ásaheavvon doaibmagoddi gávnnaheami jo jagi 2007, ahte earáid earet Jehova duođašteaddjiid gulli totálbiehtadeaddjiid giedahallama galggašii dahkat ovttaláganin ođđa vuodđolágain. Suoma ráđdehus ii goittotge lean doaibmagoahtán lánkaásahusa nuppastuhttima várás vuodđolánkaválgagotti ja ON:a olmmošvuoigatvuođakomitea kritihkas fuolakeahtá. Dán geažil ovtaveardásašvuodaáittardeaddji mearai oħcat dillái nuppastusa rievttis ovttaskas áššis.

Helssega hoavvariekti friijii guovvamánus 2018 duomuinis (18/108226) fángavuhtii dubmejuvvon nuorra albmá ránggáštusas ja skábmamánus 2018 alimus riekti mearridii leat attekeahtá áššái váidinlobi (Dno 2018/286). Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji lea hui duđavaš sihke čovdosa loahppabohtosii ja hoavvarievtti giittihahtti vuodustusaide. Fámus orru lánkaásahus lei vuostá vuodđolága ja vealaheaddji.

Hoavvarievtti duopmu oačču maiddái ráđdehussii leavttu dili nuppastuhttima várás. Riikkabeaivvit dohkkehedeje jo giđdat 2019 lága, mii jávkadii Jehova duođašteaddjiid sierrafriijavuoda. Lánka jávkadii dálášvuogádaga čielga ovtaveardásašvuoda vuodđojurdaga ja vealahangildosa vuostásašvuoda, muhto ii leat vuodđo- ja olmmošvuoigatvuođa dáfus oaidnemiin problemaid haga. Lánkanuppástus ii jávkadan nu daddjojuvvon oaivilfárggaid problema. Olmmoš, gii iežas oskkoldaga dahje nanajáhkku

geažil ii dálá vuogádaga geažil (ee. siviilabálvalusa čatnaseapmi eatnanbealuštangeatnegasvuhtii ja bálvalusa bistin) geahča iežas sáhttit čadahit vearjo- dahje siviilabálvalusa, dubmejuvvo maiddái dás ovddos eavttuhis fángalránggáštussii dahje bearrágeahččanránggáštussii.

Nuppegežiid baicce orru leamen vuordimis, ahte lánkanuppástus viiddida oaivilfárggaid meari, jos maiddái oassi Jehova duođašteaddjiin álgá totálbiehtadeaddjin. Dán geažil áittardeaddji ii guottihan lánkanuppástusa. Olmmošvuoigatvuođa dáfus geahččamiin áittardeaddji atná problemáhtalažžan, ahte Eurohpa riikkain dušše Greikkas ja Suomas dubmejuvvojit sihke vearjo- ja siviilabálvalusas biehtadan olbmot fángalránggáštussii. Miehtemielabuš olmmošvuoigatvuođanuppástus livččii, ahte friijen viiddošii guoskat buohkaid iežaset nanajáhkku geažil biehtadeaddjiid.

ULBMILIN OPPALAŠODASTUS JA OVTAVEARDÁSUT ÁLBMOTLAHTTOBÁLVALUS

Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji geahččá, ahte dálá eatnanbealuštan-, vearjoeatnegas- ja siviilabálvalusvuogádaga galggašii árvvoštallat ja ovddidit oppalohkái ovdamearkka dihte ng. álbmotlahttobálvalusmálla guvlui. Dánhávaš, maiddái riikkaidgaskasaččat kritiserejuvvon dillái oaivilfárggáin livččii ain juo muhtun muddui vejolaš váldit beali nuppastuhttimiin eatnanbealuštangeatnegasvuoda eanet dábálaš álbmotlahttobálvalusgeatnegasvuodan, man oktan oassesuorgin livččii vearjoeatnegasvuodan.

Dákkár málla, mas earet eará dálá siviilabálvalus livččii čielgasabbot luvvejuvvon almmolaš eatnanbealuštangeatnegasvuodas ja bálvalusa guhkkodat nuppastuhttojuvvošii lagabui vearjobálvalusaiggi, sáhtášedje dálá vearjobiehtadeaddjit várre buorebut čadahit iešguđetlágan bálvalusvugiid. Dákkár ođđa vuogádat, mas árvvoštallošii maiddái nissoniid sajádat bálvalusa čadaheaddjin ja mii áššáigullevaš lánkai válddášii vuhtii sohkaelliid gaskasaš dásseárvvu, livččii álbmoga ovtaveardásaš giedahallama dáfus buoremus molssaeaktu.

Máŋggabealagut media – buoret media

Media lea válldi fáktabeana, muhto medias alldes lea maiddái válldi. Media válldi ja vástu šaddá konkrehtalažžan válljemiin: mat fáttát gieđahallojit, geaid jietna gullo ja man oaidninčiegas máilbmi gehččojuvvo. Veahkehago media min áddet nuppiideamet vai lasihago dat vuostálagaiddijama? Naba gullogo buohkaid, maiddái unnitloguid ja olggobeallái báhcán olbmuid jietna?

Media bargun lea speadjalastit servodaga, govvidit duodalašvuoda ja nuppe dáfus oassálastit servodatlaš ságastallamii sihke duddjot boahttevuoda. Muhto gean duodalašvuoda media govvida, makkár máilbmi medias šaddá áigái, ja manin dát ságastallanfáddá lea deatalaš? Ovtaveardásašvuodaáittardeaddji lei mielde SuomiAreenas 2018 ordnemin ságastallama media válldis ja vásttus ja das, gean jietna gullo medias.

Ságastallan ordnejuvvui Ateneuma dáiddamuseain, Helsingin Diakonissalaitos -vuodđudusain ja Moniheli ry:in.

Jos medias boahtá liiggás ovdan dihto joavku dahje jos media gilvá stereotypiijaid ja addá dušše smávva joavkku boahtit gullojuvvot, de šaddá govva, mii ii leat duohta.

Moanat riikkaidgaskasaš ja suomelašge mediadutkamušat čujuhit, ahte unnitloguolbmot govviduvvojit medias seammalágan minstara mielde dávjá seamma rollain: rosvun, oaffarin dahje sáŋgárin, dávjá konfliktta oassin. Maiddá nana vuostálagaiddijid ja unnitloguolbmuid ovddasteaddjiid oaidnin nubbin, olggobeale olmmožin, lea dábálaš boahtinčiehkka

unnitloguálbmogiin muitaleaddji mediasisdoalus. Dát doallá deaivása sihke čearddalaš unnitloguálbmogiid ja ovdamearkka dihte lámis olbmuid buohta. Lea maiddái dábálaš, ahte virgeoapmahaččat dahje ovdaorganisašuvnnat hállet unnitlogu olbmuid beales. Go unnitlogu olbmot besset hállat, de gažaldat lea dábálaččat sin sajádagas unnitlogujoavkun. Hárve jearahallojuvvo unnitlogu olbmuid ovddasteaddji ovdamearkka dihte dihto ámmátgotti ovddasteaddjin, bálvalusa geavaheaddjin, báikegotti ássin dahje ovdamearkka dihte geasselákcajien borrin.

Ovdamearkkat: Skuvlaságas oahppit juhkkot sisafárreaddjnuoraide ja dábálaš nuoraide. Lámis olmmoš lea seamma ságas áitta, jos son orru ránnjás ja oaffar, dasgo ránnját atnet su áittan. Ieš son lea ráđeheapme ja návccaheapme hállat bealistis. Romána lea sárgár, jos son beassá vuodđoskuvllas čađa, muđui rihkolaš.

Jos medias boahotá liiggás ovdan dihto joavku dahje jos media gilvá stereotypiijaid ja addá dušše smávva joavkku boahtit gullojuvvot, de šaddá govva, mii ii leat duohta. Dát lea nuppe dáfus maiddái lálkegažaldat. Ovttabealat raporteremiin media doarju ovttagardánin dahkkojuvvon cealkaga. Ja vaikke ovttaskas sáгат livččege duohtaáššit, de ollislašvuolta ii buvttet ovdan duohtavuoda. Mánnggajienat media doarju ovttaveardásut servodaga ja lasiha oasálašvuoda. Olmmoš, gii dovda iežas ja eallimis media addin govas, dovda iežas oasálašžan. Media govva sáhtta maiddái lasihit vierisvuoda dovdu ja riskka gártat olggobeallái.

Man lálhkai media sáhtta lasihit mánnggahápmásašvuoda? Dieđusge dutkamušbohtosat nuppástuvašedje, jos rihkusodđasiin álo kategoralaččat guđđošii eret ovdamearkka dihte riikkavulošvuoda máinnašeapmi, deatalaš ja áigeguovdilis smiehttan datge. Muhto ášši ii leat nu ovttagardán. Dihto dáhpáhusain duogázis muitaleapmi lea relevánta ja lea buorre, ahte ságastallan geavvojuvvo, muhto mánnggahápmásašvuoda lasihemiin media sáhtta geahččat representašuvdnaproblema nuppi oaidninčiegas. Jos media fas lasiha mánnggahápmásašvuoda sisdoaluinis, de ovddastus ja raporterén šaddet dássededdui. Dalle rihkusodđasiid mearkkašahhtivuolta lunddolaččat geahppána.

VIHTTA GUOIGALEAMI MEDIA OVDDASTEADDJIIDE:

- Smiehttet mánnggahápmásašvuoda, go jearahallabehtet nu gohčoduvvon dábálaš olbmuid. Sáhtášiigo bearaš, mii jearahallojuvvo beaiveruoktosáhkii, gullat unnitlohkui? Sáhtášiigo geasi lálkajienaid árvoštallijoavku leat mánnggahámagut?
- Ohccet odđa áššedovdiid. Doallet talkoobeavvi, mas roggabehtet ovdan odđa áššedovdiid ja beaivádehket doaimmahaga "ringe dáidda"-listtá. Ruota Rättviseförmedlingen lea buorre ovdamearka das, ahte sierralágan áššedovdit duođaige gávdnojit.
- Beaivádehket maiddái listtá das, geat ožžot ságain ovddastit dihto joavkku. Ringejuvvogo álo seamma organisašuvnna ságadoallái, go dihto unnitlogu áššit giedahallojit? Odđa olmmoš sáhtta addit maiddái odđa oaidninčiegaid.
- Lonut čálbmelásaid: Gean oaidninčiegas du sáгат leat čállojuvvon? Leago ságas "mii vuostá dii" stellen? Ja man jovkui don ieš gulat?
- Smiehta govaid geavaheami? Geat oidnojit govain? Deattuhuvvetgo dain stereotypiijat? Leatgo ovdamearkka dihte unnitlogu ovddasteaddjit ámadaju haga?

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji doaimmahaga bargoveahka

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji doaimmahagas leat jagi 2018 áigge bargan čuovvovaš olbmot fásta virgegaskavuodas, mearreáigásaš virgegaskavuodas dahje hárjehallin.

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji **Kirsi Pimiä**
Doaimmahathoavda **Rainer Hiltunen**
Sierraáššedovdi **Robin Harms**

Allagohcci **Jussi Aaltonen**
Sierraplánejeaddji **Päivi Al-Tameemi**
Allaskuvlahárjehalli **Minna Jokela**
Allagohcci **Päivi Keskitalo**
Allagohcci **Maija Koskenoja**
Allagohcci **Pasi Koskinen**
Allagohcci **Pirjo Kruskopf**
Allagohcci **Heidi Lempiö**
Ossodatčáli **Elena Leinonen**
Ossodatčáli **Miia Mäkelä**
Diehtujuohkinhárjehalli **Mirka Mokko**
Allaskuvlahárjehalli **Merilii Mykkänen**
Allagohcci **Merja Nuutinen**
Diehtujuohkinassisteanta/diediheadji **Paula Palin**
Allaskuvlahárjehalli **Hekma Peltonen**
Diehtujuohkinassisteanta **Heidi Sipilä**
Allagohcci **Venla Roth**
Allagohcci **Joonas Rundgren**
Allagohcci **Aija Salo**
Allagohcci **Pamela Sarasmo**
Diediheadji **Maria Swanljung**
Dutki **Toni Tuomi**
Allagohcci **Tiina Valonen**
Allagohcci **Anni Valovirta**
Plánejeaddji **Massimo Zanasi**

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN

OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI